

Доросла розмова про дитячі вистави

Ключові слова: театр, театральна етика та естетика, Рената Гафурова, мистецтво, естетичне виховання, цінності.

Анотація: розглянуто драматургічні, режисерські та етичні особливості вистави «Корисна казка про Зубілью» у постановці чернігівської режисерки Ренати Гафурової, зроблено акцент на формуванні цінностей у юних глядачів як засобами театального мистецтва, так і родинного виховання.

Преамбула. Чому краще не запізнюватися до театру? У мене відчуття, що я завжди була страшенно заклопотаною дівчинкою, навіть коли шестирічною вчила першу роль у «неправильній» казці про грандіозний урожай.

Усі ролі були якісь не казкові. Вихователька Наталя «Хлібівна» (як ми її благополучно перехрестили) втомлено розподіляла серед вихованців дитячого садочку №7 репліки Моркви, Буряка, Картоплі. Героїв мала привезти полуторка на свято «Великого жовтня». Мені, як примадонні трупи, дісталася роль із сольним виходом на авансцену. Але у костюмі Капусти. Головним предметом заздрощів усіх «овочів» залишалося червоненьке кермо. Воно було у руках хлопчика Вітюнчика. До речі він мав зобразити єдину людину у виставі – «пролетарія», водія полуторки. Окрім образи за костюм, який страшенно намуляв шию, і розчарування з приводу керма, яке так і не вдалося потримати, дівчинка Маринка винесла більше: той святковий клопіт захотілося колись прожити заново. Але по-своєму. Адже казки мають бути правильні.

Я була заклопотаною і у свої дванадцять, коли кожного дня після уроків їздила до музичної школи, щоб помучити акордеон чи голосові зв'язки, чи витримку сольфеджистки, бо усі диктанти писала у прискореному темпі. Якось перед самісіньким академконцертом, вже відкриваючи двері до зали, я послизнулася і, рятуючи німецький інструмент, приземлилася доволі незграбно на п'яту точку. Програму відіграла, звісно, препаскудно. Але винесла від улюбленої вчительки, Людмили Горбатової, дещо вагомніше: дарма, що ти шкутильгаєш через випадковість, сцена дає тобі шанс закохати у свою гру, глухому Бетховену це ж вдалося.

У п'ятнадцять я записалася ще і до літературної студії. Це не сприймалося клопотом, скоріше максимально улюбленою справою. Але одного дня, Майя Богуславська, поетеса, захворіла. Раптову годину вільного часу я вирішила провести у шкільній актовій залі, благо там завжди був якийсь двіж. Того дня репетирували справжню виставу. Про любов. Грали винятково випускники. Тобто аж на два роки старші за мене люди. Навіть цілувалися на сцені. Але я сприйняла то неначе оголеність Венери Мілоської – максимально платонічно. Та година перевернула мені душу шкереберть. Я на завтра відшукала завуча з

виховної і почула: «Ти спізналася, вже квітень. Вистава майже готова». А наступного навчального року того театрального педагога в школі вже не було.

Прошло багато років. Заклопотаність виросла у геометричній прогресії, як і переконання, що живе мистецтво – то є потужний інструмент для формування цінностей людини: спочатку маленької, а потім і дорослої.

Головне – не спізнюватися і вчасно почути та побачити якісні твори, які професіонали народжують для нової генерації. Критерії якості театральних постановок для дітей доволі прозорі: висока художність, ясність викладу ідей, очевидність перемоги добра над злом, ненав'язливе щеплення любові до Батьківщини.

Уперед, читачу, будемо аналізувати вистави для дітей.

«Корисна казка про Зубілью»: а що, окрім зубок?

Грудень 2024, наш Чернігівський театр ляльок імені О. Довженка випустив виставу «Корисна казка про Зубілью». Перший плюс назвемо сміливо: її створили місцеві автори. П'єсу написав заслужений артист України Віталій Гольцов, інтерпретувала літературно і постановочно Рената Гафурова, театральний педагог і режисер. Створена казка для найменших глядачів, від 3-х років. Другий позитив: етичне щеплення, яке малеча винесе з вистави. Як на мене – це адекватну модель дружніх стосунків. Справжні друзі не зроблять боляче, не будуть сміятися, коли ти опинився у пастці, вони пробачать і випадкову помилку. А ті, хто дарує сумнівні подарунки і провокує порушувати прості правила самообслуговування – то вороги, хоч як би спочатку не було з ними весело.

От би і поставити крапку. Але чи не замало ідей, як для вистави на 50 хвилин? Адже обсяг естетичної та моральної чутливості дитини 3-6 років більший. Так говорять теоретики дитячої психології. Так мені підказує і мій досвід «мамства». Колись моя доня на підготовчих заняттях до музичної школи відмовлялася співати веселих пісень у дощову погоду, аргументуючи: «соромно радіти, коли комусь там на небі печально». Відкриваємо підручники з мистецької психології. Емоційна сфера дитини від третього до шостого року життя характеризується появою нових емоційних вимірів. Дитина починає розуміти у творі мистецтва не тільки базові емоції, такі як радість, смуток, страх, але й складніші почуття, наприклад, гордість, ревності, сором. Тобто маленька людина набагато складніша у цьому віці, ніж легковажно припускаємо, ми, дорослі. Тому і просяться на сцену складніші твори.

Та добре, що нова вистава взагалі є у чернігівців. Радію. І все ж пару слів ще напишу про одну провокацію, яку підгледіла у залі. Деякі мами, коли чули ритмічну музику, автоматично починали плескати у долоні, стимулюючи дітей так само реагувати. Але не завжди у цей час відбувалися добрі події на сцені: діти і батьки аплодували, коли героїня корчилася від зубного болю, а злі

персонажі насміхалися. Нерозбірливість дорослих провокувала несвідомо підтримати зло. Цей приклад додає нам розмислів: чи ходили у свій час до театру батьки? Чи мають навичку вдумливого перегляду твору мистецтва?

І знову дозволю собі трохи аргументів від науки, на цей раз лінгвокультурології. Не секрет, що саме у віці від трьох до шести років закладається база мовної картини світу. Іншими словами особливість розвитку мовлення у дитини цього віку – це максимально активне спостереження, слухання і наслідування мовних моделей. Тому мені забракло у самому тексті, який озвучувався зі сцени, українського колориту: фразеології, метафор, епітетів, які б формували питомо національну картину світу. Казка написана літературною мовою, але неначе «дистильованою», далекою як від фольклорних джерел, так і від сучасного живого мовного процесу. Не треба вдягати усіх героїв у шаровари. Інтелігентна українська ментальність могла би бути відображеною у іменах, топонімах, побутових деталях, ідіолекті героїв, мовних іграх, способах горювати, жартувати, сваритися і миритися...

Позитив «на коня»: вистава пластично-ансамблева, красива костюмами, яскравою сценографією, ляльки різноманітні за фактурою і технікою гри (художник Олена Біла). Молода актриса Наталя Костюк переконливо-органічна і в капризах, і в розкаянні головної героїні. Відзначу вдалий режисерський прийом травестіювання – злу чаклунку зіграв молодий актор В'ячеслав Біблій, який використав переважно високі ноти у мовленні, що дало підступності у зображенні відьмацької натури.

У підсумку можна трохи пофілософувати, як Григорій Савович вчили. Хоч афіша говорить, що це «Корисна казка про Зубілью», корисність видовища вимірюється далеко не рекламою гігієни тіла. Переконана, що гігієна душі за версією наших лялькарів – це вагоміше. Особливо, коли мова про те, щоб встигнути між повітряними тривогами дати поживу душам маленьких українців.